

**T.C.**  
**ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI**  
**ARK-YL-2009-0001**

**ETNOARKEOLOJİNİN ANADOLU'DA**  
**UYGULANABİLİRLİĞİ**

**HAZIRLAYAN**  
**Aytekın KALKAN**

**TEZ DANIŞMANI**  
**Doç. Dr. Engin AKDENİZ**

**AYDIN-2009**

T.C.  
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE  
AYDIN

Enstitümüz Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Aytekin KALKAN 25.06.2009 günü yapılan tez savunma sınavında *Etnoarkeolojinin Anadolu'da Uygulanabilirliği* adlı tezini savunmuş, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından yeterli / ~~yetersiz~~ bulunmuştur

**UNVANI-ADI VE SOYADI :**

**KURUMU :**

**İMZASI**

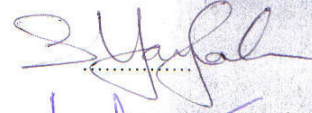
Doç.Dr.Engin AKDENİZ

Adnan Menderes Üniversitesi



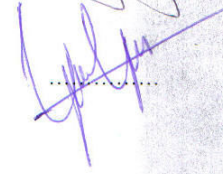
Prof.Dr. Serap YAYLALI

Adnan Menderes Üniversitesi



Yrd.Doç.Dr. Günver GÜNEŞ

Adnan Menderes Üniversitesi



Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç.Dr. Ümit TATLİCAN  
Enstitü Müdürü

**Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.**

Adı Soyadı : Aytekin Kalkan

İmza :

**YAZAR ADI-SOYADI: AYTEKİN KALKAN**

**BAŞLIK: ETNOARKEOLOJİNİN ANADOLU’DA UYGULANABİLİRLİĞİ**

## **ÖZET**

Bu çalışmanın amacı, insanoğlunun “günümüz kültürleri” ile “geçmiş kültürleri”ni inceleyen etnoloji ve arkeoloji bilimlerinin sentezi sonucu ortaya çıkan etnoarkeolojinin Anadolu’da uygulanabilirliğini incelemektir.

Çalışmanın giriş bölümünden sonraki birinci bölümünde etnolojinin tanımı, konusu, tarihsel gelişimi ve ülkemizdeki gelişimi, ikinci bölümünde arkeolojinin tanımı, konusu, tarihsel gelişimi ve ülkemizdeki gelişimi ve üçüncü bölümünde etnoarkeoloji, tanımı, tarihsel gelişimi ve ülkemizdeki gelişimi ele alınmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Anadolu’da gerçekleştirilen etnoarkeoloji araştırmaları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Anadolu’da coğrafi bölgeler, yüzey şekilleri, iklim, yağış, bitki örtüsü gibi birçok faktör bakımından birbirinden ayrılırken, aynı coğrafi bölge içinde de birçok farklı kültürel doku dikkati çekmektedir. Özellikle kırsal olarak adlandırılan yörelerde yaşayan tecrit edilmiş topluluklar, politik, sosyal ve ekonomik yapılarını uzun yıllar boyunca korumaktadırlar.

Bu durum Anadolu’da gerçekleştirilen etnoarkeolojik çalışmalara uygun imkanlar sunmaktadır. Anadolu’nun özellikle, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin tamamına yakın bir bölümü, İç Anadolu Bölgesi’nin seyrek nüfuslu birçok yöresi, Akdeniz ve Karadeniz Bölgesi’nin deniz seviyesine yakın sınırlı alanları dışındaki habitatlar ile Batı Anadolu’nun kıyı şeridindeki kırsal yerleşimler ve iç bölümlerin yüksek kesimlerinde yaşayan topluluklar, etnoarkeolojinin Anadolu’da uygulanabilirliğine önemli ölçüde veri sağladıkları gözlemlenmiştir.

## **ANAHTAR SÖZCÜKLER**

Anadolu, Etnoloji, Arkeoloji, Etnoarkeoloji

**NAME and SURNAME: Aytekin Kalkan**

**TITLE: THE APLICABILITY OF ETHNOARCHAEOLOGY IN ANATOLIA**

### **ABSTRACT**

While ethnology examines living cultures, archeology, one of the disciplines of social sciences, aims to understand past cultures. The purpose of this study is to investigate the applicability of ethnoarcheology in Anatolia.

The outline of this study is as follows: After introduction chapter, chapters one, two and three examine the definition, historical development, and national development of ethnology, archeology and ethno archeology respectively. Chapter four explores the etnoarcheological studies conducted in Anatolia.

The geographical regions in Anatolia, topography, climate, rain there are differences between each other. In the same geographical region there are different cultures. Especially in the country site, communities save political, social, economical structures for along time. These situation possibilities to the ethnoarchaeological works in Anatolia. Especially in Anatolia, East and Southeast Anatolia, Central Anatolia, low population areas, Mediterranean and Black Sea region habitats and far away from the coastal region and Western Anatolian coasts rural settlements and the communities living in the high lands of intern sites. Show that ethnoarcheology can be practiced in Anatolia.

### **KEYWORDS**

Anatolia, Ethnology, Archeology, Ethnoarcheology

## ÖNSÖZ

Son yıllarda dünya ve ülkemiz arkeoloji çevrelerinde, adından sıklıkla söz edilen etnoarkeoloji terimiyle daha önce çeşitli yayınlarda karşılaşmış olmama rağmen, içeriği, tarihsel gelişimi, ülkemizde bu konuda yapılan çalışmalar ve en önemlisi, amaçları hakkında yüksek lisans programına başladığım yıllara kadar detaylı bilgi sahibi değildim. Programa başladığım yıllarda, arkeoloji gibi binlerce yıllık bilgi birikimi olan bir disiplinde çalışmanın zorluklarının farkında olmamın dışında, lisans eğitimini arkeoloji dışında tamamlamış olan, herkesin yaşadığı zorlukları doğal olarak yaşadım. Diğer yanda, kendimi arkeolog olarak hissetmeye başladığım andan itibaren, lisans yıllarında aldığım etnoloji eğitiminin de etkisiyle, karşılaşmış olduğum çeşitli etnoarkeoloji yayınları dikkatimi çekmeye başladı.

Çalışma konumuzu belirleme aşamasında, tez danışmanım Doç.Dr.Engin Akdeniz ile yaptığımız görüşmelerde, Anadolu’da köklü bir geleneğe sahip olmasına karşın, ülkemizdeki üniversitelerin arkeoloji kürsülerinde etnoarkeoloji konusunda yeterli çalışma bulunmadığını ve bu durumun ülkemiz arkeolojisi için bir eksiklik doğurduğu kararına vardık. Söz konusu eksikliği, çalışma sürecinin izin verdiği ölçülerde ve sınırlarda yaptığımız bu çalışma ile gidermeye çalıştık.

Bu çalışmada bana her fırsatta yardımlarını esirgemeyen, çalışmanın her aşamasına katkılarda bulunan, yönlendiren ve bana değerli zamanını ayıran tez danışmanım Doç.Dr. Engin Akdeniz’e, bana arkeoloji bilimi ile tanışma fırsatı veren, her aşamada destekleyen ve bana güven veren Prof.Dr. Serap Yaylalı’ya özellikle teşekkür ediyorum.

Çalışmamın başlangıç aşamasında beni değerli bilgileriyle yönlendiren, Tel Aviv Üniversitesi’nden Prof.Dr. Jak Yakar’a, Başkent Üniversitesi’nden Doç.Dr. Billur Tekkök’e ve çalışmamın tamamlanma aşamasında değerli fikirleriyle katkılarda bulunan Oklahoma Eyalet Üniversitesi’nden Doç.Dr. Murat Hançer’e teşekkür ediyorum.

Ayrıca çalışmaya başladığımda dünyaya gelen kızım Zeynep Elif Kalkan’ı ve çalışmam süresince bana her konuda destek olan, eşim Nilay Kalkan’ı sevgiyle anmak isterim.

Aytekin Kalkan

## İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
RESİMLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1
Problem.....	3
Amaç.....	3
Önem.....	3
Sınırlılıklar.....	3
Tanımlar.....	4
I. BÖLÜM- ETNOLOJİ.....	5
I.A. Etnolojinin Tanımı.....	5
I.B. Etnolojinin Konuları.....	7
I.C. Etnolojinin Tarihsel Gelişimi.....	8
I.D. Etnolojinin Türkiye’deki Gelişimi.....	23
II. BÖLÜM- ARKEOLOJİ.....	28
II.A. Arkeolojinin Tanımı.....	28
II.B. Arkeolojinin Konuları.....	32
II.C. Arkeolojinin Tarihsel Gelişimi.....	52
II.D. Arkeolojinin Türkiye’deki Gelişimi.....	78
III. BÖLÜM- ETNOARKEOLOJİ.....	110
III.A. Etnoarkeolojinin Tanımı.....	110
III.B. Etnoarkeolojinin Konuları.....	110
III.C. Etnoarkeolojinin Tarihsel Gelişimi.....	112
III.D. Etnoarkeolojinin Türkiye’deki Gelişimi.....	113
IV. BÖLÜM- ANADOLU’DA GERÇEKLEŞTİRİLEN ETNOARKEOLOJİK ÇALIŞMALAR.....	117

IV.A. Anadolu'nun Coğrafi ve İklimsel Özellikleri.....	117
IV.A.1. Jeoloji ve Coğrafya .....	118
IV.A.2. İklim ve Bitki Örtüsü .....	120
IV.B. Doğu Anadolu Bölgesinde Gerçekleştirilen	
Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	122
IV.B.1. Doğu Anadolu Bölgesinin Coğrafi Yapısı .....	122
IV.B.2. Elazığ ve Yörelerinde Gerçekleştirilen	
Etnoarkeolojik Çalışmalar.....	125
IV.B.2.1. Elazığ ve Yöresinin Coğrafi Yapısı	
ve Yerleşim Dokusu .....	125
IV.B.2.2. Keban Projesi Kapsamında Gerçekleştirilen	
Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	131
IV.B.2.3. Uslu Köy'de (Sivrice-Elazığ) Çömlek Üretimine	
Etnoarkeolojik Yaklaşım .....	206
IV.B.3. Malatya ve Yöresinde Gerçekleştirilen	
Etnoarkeolojik Çalışmalar.....	215
IV.B.3.1. Malatya ve Yöresinin Coğrafi Yapısı	
ve Yerleşim Dokusu .....	218
IV.B.3.2. Cafer Höyük (Malatya) ve Çevresinde	
Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar.....	245
IV.B.4. Erzurum ve Yörelerinde Gerçekleştirilen	
Etnoarkeolojik Çalışmalar.....	267
IV.B.4.1. Erzurum ve Yörelerinin Coğrafi Yapısı	
ve Yerleşim Dokusu .....	267
IV.B.4.2. Karaz/Erzurum, Pulur (Erzurum), Güzelova	
(Tufanç/Turfanlı-Erzurum) ve Sos Höyük'te (Erzurum)	
Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar.....	273
IV.B.5. Van ve Yörelerinde Gerçekleştirilen	
Etnoarkeolojik Çalışmalar.....	326
IV.B.5.1. Van ve Yörelerinin Coğrafi Yapısı	
ve Yerleşim Dokusu .....	328



IV.B.5.2. Ayanis Kalesi'nde (Ağartı-Van) Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışma .....	366
IV.B.5.3. Urartu Merkezlerindeki "Anıtsal Kaya İşaretleri"nin Etnoarkeolojik Yorumlanması .....	376
IV.C. Karadeniz Bölgesi'nde Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	384
IV.C.1. Orta Karadeniz Bölgesi'nin Coğrafi Yapısı ve Yerleşim Dokusu .....	386
IV.C.2. Orta Karadeniz Bölgesi'nde Geleneksel Köy Mimarisinin Etnoarkeolojik Açından Değerlendirilmesi .....	406
IV.D. İç Anadolu Bölgesinde Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	419
IV.D.1. İç Anadolu Bölgesi'nin Coğrafi Yapısı ve Yerleşim Dokusu .....	422
IV.D.2. Çatalhöyük'te (Çumra-Konya) Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	435
IV.D.3. Gordion'da (Yassıhöyük-Polatlı) Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	467
IV.E. Akdeniz Bölgesi'nde Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	484
IV.E.1. Akdeniz Bölgesi'nin Coğrafi Yapısı ve Yerleşim Dokusu ...	484
IV.E.2. Toroslar'ın Yüksek Kesimlerinde Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	498
IV.F. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	505
IV.F.1. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Coğrafi Yapısı ve Yerleşim Dokusu .....	506
IV.F.2. Karkamış Projesi Kapsamında Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	512
IV.F.3. Orta Fırat Bölgesi'nde, Hilvan Yöresinde Günümüzdeki Yontmataş Yapım Geleneği .....	517

IV.G. Batı Anadolu Bölgesi'nde Gerçekleştirilen	
Etnoarkeolojik Çalışmalar .....	520
IV.G.1. Batı Anadolu Bölgesi'nin Coğrafi Yapısı	
ve Yerleşim Dokusu .....	522
IV.G.2. Gökeyüp Köyü'nde (Salihli-Manisa) Tarafımızdan	
Gerçekleştirilen Etnoarkeolojik Çalışma.....	534
SONUÇ .....	564
KAYNAKÇA.....	570
ÖZGEÇMİŞ .....	600

## RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Butser Çiftliği'nden genel görünüm .....	40
Resim 2. Butser Çiftliği'nde yetiştirilen Emmer Buğdayı .....	40
Resim 3. Hitit sur rekonstrüksiyonunun batıdan görünümü .....	41
Resim 4. Kuzey kulenin çatıyı taşıyan yatay iskeleti, Hattuşa .....	42
Resim 5. Fabrikanın iç görünümü, Klazomenai (Urla).....	43
Resim 6. Fabrikanın Batıdan görünümü, Klazomenai (Urla) .....	43
Resim 7. Türkiye fiziki haritası.....	117
Resim 8. Doğu Anadolu Bölgesi fiziki haritası .....	123
Resim 9. Doğu Anadolu'da Elazığ ilinin fiziki görünümü .....	127
Resim 10. Miyadin Köyü'nde, toplu yerleşme .....	128
Resim 11. Murat Nehri kenarında Pulur Köyü (Sakyol) .....	129
Resim 12. Keban Projesi, yerleşim yerleri.....	132
Resim 13. Pulur Köyü (Sakyol) .....	145
Resim 14. Keban Baraj Gölü çevresinde, koç başlı mezar taşları .....	145
Resim 15. Dal örgü, çamur ve ahşap dikmeli mimari gelenek .....	147
Resim 16. Pulur Köyü'nde (Sakyol) bir sokak .....	148
Resim 17. Pulur Köyü (Sakyol) evlerindeki ocak başı .....	148
Resim 18. Pulur Köyü'nde (Sakyol) bir evin içindeki davlumbazlı ocak.....	149
Resim 19. Pulur Höyüğü'nde (Sakyol) kutsal ocaklar.....	149
Resim 20. Pulur Höyük'te (Sakyol) yırtıcı kuş simgeli küpler .....	150
Resim 21. Beycesultan (Denizli), tabaka XV ve XXXI A'da ocaklar.....	151
Resim 22. Pulur (Sakyol), tabaka XI'den kilden taşınabilir ocak.....	151
Resim 23. Kültepe (Kayseri), tabaka I b'de çift ocak .....	151
Resim 24. Kültepe, (Kayseri) kilden içiçe geçirilmiş taşınabilir ocak.....	151
Resim 25. Anadolu'da, tahılların toplandığı depolardan bir görünüm .....	153
Resim 26. Baraj gölü çevresinden petekler üzerindeki imler .....	154
Resim 27. Baraj gölü çevresinde tespit edilen halı ve kilim motifleri.....	154
Resim 28. Pulur'da (Sakyol) kullanılan mutfak eşyaları .....	155
Resim 29. Pulur (Sakyol), petekler .....	155
Resim 30. Pulur (Sakyol), petekler .....	156
Resim 31. Tandırda ekmeğin pişirilişi .....	158

Resim 32. Çayönü (Diyarbakır), konutların tabanları hasırla döşenmekteydi, ....	159
Resim 33. Çatalhöyük'te (Konya) sepet örgüsü .....	160
Resim 34. Pulur'da (Sakyol)dokumada kullanılan aletler .....	160
Resim 35. Norşuntepe (Elazığ) at nalı biçimli büyük ocak .....	167
Resim 36. Norşuntepe (Elazığ) tabaka XXIV'te ev mimarisi.....	169
Resim 37. Norşuntepe (Elazığ), pithos binası.....	170
Resim 38. Tülintepe (Elazığ) ele geçirilen sapan taneleri.....	174
Resim 39. Tülintepe (Elazığ) ele geçirilen sapan taneleri.....	175
Resim 40. Kerpiç çukurunda yapı malzemesinin hazırlanması .....	181
Resim 41. Aşağı Ağınsı Köyü'nde tek katlı bir ev .....	182
Resim 42. Aşağı Ağınsı Köyü'nde iki katlı bir ev .....	182
Resim 43. Eski Harput'ta bir ev .....	183
Resim 44. Han İbrahim Şah, düz damlı evler .....	184
Resim 45. Toprak dam inşa tekniği.....	184
Resim 46. Şemsi Köyü evlerinin damları .....	185
Resim 47. Kesik koni biçiminde ekin kuyusu.....	187
Resim 48. Pulur (Sakyol), XIII. yapı katı, ekin kuyusu.....	187
Resim 49. Alişam'da büyük tahta ambar .....	187
Resim 50. Arozik'te yerden yükseltilmiş petekler .....	189
Resim 51. Munzuroğlu Köyü, Hasan Ulukaya evi .....	190
Resim 52. Hanesik Köyü'nden bir evin pencere ayrıntısı.....	190
Resim 53. Alişam'da iç avlu .....	191
Resim 54. Tadım Köyü'nde bir evin taş merdiveni .....	191
Resim 55. Doğu Anadolu Bölgesi'nde, çobanların çadır hayatı .....	193
Resim 56. Tepecik Köyü, bileşik konut,.....	195
Resim 57. Munzuroğlu Köyü, evlerin bahçesindeki öğütme taşları .....	196
Resim 58. Munzuroğlu Köyü, değirmen yapısında lambalık (takalar).....	197
Resim 59. Munzuroğlu Köyü, küp yayık, yağ kabı .....	198
Resim 60. Tepecik Höyüğü (Elazığ) ETÇ III. yapı evresine ait at nalı ocak.....	198
Resim 61. Munzuroğlu Köyü, ocaklar .....	198
Resim 62. Alişam Köyü'nde, dışı sıvanmamış kerpiç yapı .....	200
Resim 63. Habusu Köyü'nde, fırın .....	201

Resim 64. Miyadin Köyü, genel görünüm .....	202
Resim 65. Hanesik Köyü'nde bir ev .....	203
Resim 66. Uslu (Elazığ), altlığın üzerinde çömlek hamuruna Resim verme .....	208
Resim 67. Uslu (Elazığ), tahta spatula .....	209
Resim 68. Uslu (Elazığ), çömlüklerin pişirilmek üzere istiflenmesi .....	210
Resim 69. Uslu (Elazığ), çömlüklerin pişirilme öncesi durumu .....	210
Resim 70. Uslu (Elazığ), çömlüklerin pişirilme sonrası durumu .....	210
Resim 71. Uslu (Elazığ), çeşitli çömlükler .....	211
Resim 72. Uslu (Elazığ), çeşitli çömlükler .....	212
Resim 73. Uslu (Elazığ), kaş bezemeli güveç .....	212
Resim 74. Uslu (Elazığ), ekmek duvağı .....	212
Resim 75. Uslu (Elazığ), sancı duvağı .....	212
Resim 76. Uslu (Elazığ), depodaki petekler .....	213
Resim 77. Uslu (Elazığ), çömlüklerin katırlara yüklenmesi .....	214
Resim 78. Atatürk ve Karakaya baraj alanlarında arkeolojik merkezler .....	217
Resim 79. Doğu Anadolu'da Malatya ve yöresinin fiziki görünümü .....	219
Resim 80. Pirot Köyü (Malatya) .....	220
Resim 81. Arslantepe (Malatya), başak motifli taştan damga mühür .....	223
Resim 82. Arslantepe (Malatya), mühür çizimleri .....	224
Resim 83. Arslantepe (Malatya), saray kompleksinde bulunan duvar resmi .....	225
Resim 84. Anadolu'daki Eski Asur Ticaret Kolonileri Çağı yolları .....	226
Resim 85. Pirot Köyü (Malatya) .....	228
Resim 86. Fırat kenarında Pirot Höyük (Malatya) .....	230
Resim 87. Evliya Çelebi döneminde Anadolu yollarını gösterir harita .....	231
Resim 88. İmamoğlu Köyü, İzzettin Öncü Evi (Malatya) .....	233
Resim 89. Merkez Sinema Caddesi'nde (Malatya) geleneksel konutlar .....	233
Resim 90. Kapı tokmaklarından ayrıntılar (Malatya) .....	234
Resim 91. Arslantepe'de (Malatya), bulunmuş mühür çizimleri .....	235
Resim 92. Arslantepe'de (Malatya), bulunmuş olan mühür baskı desenleri .....	235
Resim 93. Arslantepe'de (Malatya) kapı kilitlerinin canlandırılması .....	236
Resim 94. Arslantepe'de (Malatya) kapı kilitlerinin canlandırılması .....	237
Resim 95. Malatya yöresinde ahşap kilit (Pağa) .....	238

Resim 96. Batı Karadeniz Bölgesi'nde ahşap kilit .....	238
Resim 97. Pağa'nın çalışma düzeneği ve ayrıntı .....	240
Resim 98. Kastamonu yöresinde kullanılan ahşap kilit .....	241
Resim 99. Düz toprak damlar "loğ"larla sıkıştırılır .....	242
Resim 100. Karapınar Mahallesi'nden bir evde "sedir" (makat).....	244
Resim 101. Cafer'de (Malatya) kışlık yiyeceklerin depoladığı bölüm .....	245
Resim 102. Cafer'de (Malatya) toprakların dağılımı.....	249
Resim 103. Cafer'de (Malatya) arazi kullanımı.....	250
Resim 104. Hububat hasadının "döven"lerle yapılışı .....	251
Resim 105. "Döven"den ayrıntı .....	251
Resim 106. Değirmen yapısının yandan ve önden kesiti, Karapınar .....	252
Resim 107. Değirmen yapısının içinden görünüm, Karapınar.....	253
Resim 108. Malatya yöresinde kayısı kurutan bir kadın.....	253
Resim 109. Ağaç kütüğünün işlenerek yayık haline getirilişi.....	254
Resim 110. Tenekeden yapılmış yayık .....	255
Resim 111. Elek çeşitleri, tahta kepçe ve ayran kabı.....	255
Resim 112. Satılmak üzere top haline getirilen yünler .....	256
Resim 113. Kıyıcak yöresinde gezici berber (Malatya).....	257
Resim 114. Bir odası bakkal dükkanına çevrilmiş ev (Malatya) .....	257
Resim 115. Pirot (Malatya), kerpiçten tek katlı bir ev .....	258
Resim 116. Pirot (Malatya), kerpiçten iki katlı bir ev.....	258
Resim 117. Pirot (Malatya), toprak damlı ve kerpiç evler .....	259
Resim 118. Pirot (Malatya), tek kanatlı bir kapı ve süsleme elemanları .....	260
Resim 119. Karapınar (Malatya), çift kanatlı bir kapı ve süsleme elemanları.....	260
Resim 120. Karapınar (Malatya), evlerde ahşap merdiven kullanımı .....	261
Resim 121. Karapınar (Malatya), dışarıdan taş merdivenli bir ev .....	261
Resim 122. Cafer (Malatya), evlerde ocak çeşitleri.....	262
Resim 123. Karapınar (Malatya), mutfakta bulunan tereklere.....	263
Resim 124. Kişisel bakım için evin bir bölümüne düzenlenmiş su tekneleri .....	263
Resim 125. Karapınar'da (Malatya) çevresi çitle çevrilmiş bir ev .....	264
Resim 126. Abdullah Başdemir evi (Malatya).....	265
Resim 127. Kuzeydoğu Anadolu, fiziki görünümü .....	268

Resim 128. Kuzey Doğu Anadolu’da geleneksel konutlar .....	272
Resim 129. Kuru taş duvarlardan inşa edilen evler.....	273
Resim 130. Karaz Höyük (Erzurum), siyah astarlı çömlek .....	275
Resim 131. Karaz Höyük (Erzurum), çömlek kapakları.....	275
Resim 132. Karaz Höyük (Erzurum), taşınabilir ocaklar.....	276
Resim 133. Sos Höyük (Erzurum), Erken Transkafkas çanak çömlek grubu.....	280
Resim 134. Sos Höyük (Erzurum), seyyar ocak .....	281
Resim 135. Sos Höyük (Erzurum), Erken Transkafkas mezarı .....	282
Resim 136. Karaz Kültürü’nün yayılım alanı .....	285
Resim 137. Karaz tipi çanak çömlek grubu .....	288
Resim 138. Üç kollu, saç ayağı görünümlü ocaklar.....	289
Resim 139. Kilden at nalı biçimli taşınabilir ocak.....	289
Resim 140. Doğu Anadolu Erken Tunç Çağı ev planı.....	291
Resim 141. Köşeleri yuvarlatılmış, dikdörtgen-kare planlı ev çizimi .....	291
Resim 142. M.Ö.II. binyıl Kuzeydoğu Anadolu halklarını gösterir harita .....	293
Resim 143. Urartu ve Kuzey Suriye’yi gösterir harita.....	295
Resim 144. Ksenophon’un Anadolu’da geçtiği yolları gösterir harita .....	296
Resim 145. Kars yöresinde bir köy topluluğunun yaşadığı küçük bir habitat .....	299
Resim 146. Kuzey Doğu Anadolu’da bir toplu yerleşim.....	299
Resim 147. XVIII.yüzyıl doğabilimci Tournefort’un Erzurum gravürü.....	299
Resim 148. Kuzeydoğu Anadolu’da ahşap mimari örneği .....	300
Resim 149. Tandır ekmeği yapan kadınlar .....	301
Resim 150. Tandır yapımı.....	303
Resim 151. Tandır yapımı.....	303
Resim 152. Tandır planı.....	304
Resim 153. Pular Höyük (Erzurum), Orta Çağ tandırı .....	304
Resim 154. Dere yatağından kilin elde edilişi (Yiğittaşı-Erzurum).....	305
Resim 155. Bir dere taşı ile çömleğin perdahlanması (Yiğittaşı-Erzurum).....	305
Resim 156. Yatay açılmış bir siyah kehribar taşı galerisi .....	307
Resim 157. Siyah kehribar taşının, ilkel bir tezgâh türünde işlenmesi .....	308
Resim 158. Aras Nehri kıyısında çalışan kadınlar .....	309
Resim 159. Toprağın geleneksel yöntemlerle sürülmesi .....	310

Resim 160. Geleneksel topluluklarda tarım aletleri.....	311
Resim 161. Anadolu'da kırsal kesiminde kullanılan kağnı arabası.....	311
Resim 162. Öküzlerin çektiği tahta kızaklar.....	311
Resim 163. Hasat ve harman bütün ev halkının katılımıyla yapılır.....	312
Resim 164. Kura Nehri'nin çevresi'nde göçebe topluluklar.....	314
Resim 165. Kars yöresinde bir kom.....	318
Resim 166. Keçebörk Yaylası'nda tek gözlü bir mesken.....	320
Resim 167. Tek gözlü basit yayla evinin planı.....	320
Resim 168. Çıldır Gölü çevresinde yayla göçleri.....	321
Resim 169. Iğdır-Aralık yöresinde kışlak alanları ve yayla göçleri.....	322
Resim 170. Koyun sürülerinin "ber"lerde sağılması.....	323
Resim 171. Süphan Dağı.....	329
Resim 172. Nemrut Dağı'nda küçükbaş hayvan sürüleri.....	332
Resim 173. Üzerinde erkek savaşçı figürü bulunan Hakkari çoban steli.....	340
Resim 174. M.Ö.II.binyıl monokrom boyalı kap örnekleri.....	342
Resim 175. M.Ö.VIII.yüzyıl kırmızı açıklı seramik grubu.....	342
Resim 176. Urartu Krallığı'nın başkenti Tuşpa (Van Kalesi).....	344
Resim 177. M.Ö.II.binyıl Doğu Anadolu ve Kuzey Suriye siyasi yapısı.....	346
Resim 178. Zap Suyu yatağında bir yerleşim.....	351
Resim 179. Urartu sulama sisteminden, Menua Kanalı.....	355
Resim 180. Çavuştepe Kalesi (Sardurihinili) erzak deposu.....	356
Resim 181. Karbonlaşmış mercimekler, Yukarı Anzaf Kalesi.....	358
Resim 182. Urartu yolu, Van Gölü'nün güneyi.....	362
Resim 183. Ağartı Köyü (Van) ve Ayanis Kalesi (Rusahinili).....	369
Resim 184. Ağartı Köyü sokağı (Van).....	371
Resim 185. Rahiyettin Koç Evi'nin şeması.....	372
Resim 186. Ağartı Köyü'nde (Van) kerpiç bir ev.....	373
Resim 187. Hamza Süt Evi, Koyun ahır.....	374
Resim 188. Rahiyettin Koç'un yeni yaptırdığı ev kompleksi ve planı.....	375
Resim 189. Ağartı'da (Van) terk edilmiş mesken.....	375
Resim 190. Yukarı Anzaf Kalesi'nden "kaya işareti" grubu.....	377
Resim 191. Urartu "kaya işaretleri"nin yayılım alanı.....	378



Resim 192. Urartu merkezlerinde sık karşılaşılan tekerlek kalıpları .....	381
Resim 193. Geleneksel yöntemlerle üretilmiş at arabasının tekerleği .....	381
Resim 194. Urartu merkezlerinde karşılaşılan boyunduruk kalıbı.....	381
Resim 195. Geleneksel yöntemlerle üretilmiş boyunduruk .....	381
Resim 196. Urartu merkezlerindeki Faça/Boyunduruk-Ok sabitleme kalıpları....	382
Resim 197. Faça/Boyunduruk-Ok sabitlemenin geleneksel kullanımı .....	382
Resim 198. Urartu merkezlerinde tek parça faça ya da boyunduruk kalıpları.....	382
Resim 199. Geleneksel yöntemlerle üretilmiş faça ya da boyunduruklar.....	382
Resim 200. Karadeniz Bölgesi'nin fiziki haritası .....	387
Resim 201. İkiztepe (Samsun) Erken Tunç Çağı II, basit toprak mezarda (35-40 yaşlarında kadın) ele geçirilen kemik tarak.....	393
Resim 202. İkiztepe (Samsun) Erken Tunç Çağı III, 436gr. Ağırlığında, 36,5 cm. uzunluğunda, dağ keçisi başlı tunç hançer .....	394
Resim 203. M.Ö.II.binyılda Hititler'in kuzey komşularını gösterir harita .....	396
Resim 204. Orta Karadeniz Bölgesi'nde M.Ö.II.binyıl Hitit iskan yerleri .....	397
Resim 205. Batı Karadeniz Bölgesi'nde Derebalık Yaylası'nda yaylacı topluluklar (Düzce).....	400
Resim 206. Nemin etkisini azaltmak için de ağırlığı çeken noktalara taşlar konulmuş bir ev .....	401
Resim 207. Ahşap direkler üzerine oturtulmuş bir ev.....	401
Resim 208. Dranaz Yaylası'nda (Sinop) bir ev .....	402
Resim 209. “Bağdadi çita tekniği”nde yapılmış, çitaların arası çamurlar doldurulmuş iki katlı bir ev .....	402
Resim 210.“Bağdadi çita tekniği”nde yapılmış, çitaların arası çamurla doldurulmuş bir ev, Kavakbıçkı Köyü (Düzce) .....	403
Resim 211. Mudurnu'da bir evin dış görünüşü 1 (Bolu) .....	403
Resim 212. Mudurnu'da bir evin dış görünüşü 2 (Bolu) .....	404
Resim 213. Mudurnu'da bir evin dış görünüşü 3 (Bolu) .....	404
Resim 214. Mudurnu'da bir evin dış görünüşü 4 (Bolu) .....	404
Resim 215. Dranaz Yaylası'nda (Sinop) “ahşap yığma tekniği”nde yapılmış “çanta/karaboğaz” ev .....	405

Resim 216. İkiztepe (Samsun) kazılarında ele geçirilmiş çamur parçaları ve üzerlerindeki dal ve yaprak izleri .....	406
Resim 217. İkiztepe II (Samsun), ahşap direkleri kavrayan yanmış kalın pise kalıntılarından bir parça .....	406
Resim 218. İkiztepe (Samsun) Erken Tunç Çağı III evlerini yeniden canlandırma denemesi .....	407
Resim 219. İkiztepe (Samsun) Erken Tunç Çağı III evlerini yeniden canlandırma denemesi .....	407
Resim 220. Çarşamba Göğçeli Camii (Samsun).....	412
Resim 221. Yapının köşelerine yerleştirilen iri temel taşlar .....	413
Resim 222. “Ahşap yığma tekniği”nde inşa edilmiş bir “çanti” ev .....	413
Resim 223. Karadeniz Bölgesi’nde evlerin bahçelerinde bulunan ahırlar .....	414
Resim 224. Ahırın içinden bir görünüm .....	414
Resim 225. Gölormanı Köyü’nde (Düzce) bir “serenti” (serender) .....	415
Resim 226. Kestane ağacından ana direkler üzerindeki “ağırşaklar” .....	415
Resim 227. Hasattan sonra kaldırılan mısırlar .....	416
Resim 228. Bazı “serenti”lerin (serender) içinde ahşaptan yapılmış ambarlar....	416
Resim 229. “Serenti” altında kösele taşı .....	417
Resim 230. Makaralı merdiven sistemine sahip “serenti” (serender).....	417
Resim 231. Ahşaptan ayran küleği.....	417
Resim 232. Kestane ağacından yapılmış, hamur teknesi .....	418
Resim 233. İç Anadolu Bölgesi fiziki haritası .....	423
Resim 234. Altında hayvanların barındığı bir ev .....	429
Resim 235. Ana yapı malzemesi kerpiç olan, ancak dışı sıvanmamış bir ev.....	429
Resim 236. İç Anadolu’nun tipik köy evinin ön cepheden görünümü .....	430
Resim 237. Evin yan cepheden görünümünün çizimi.....	431
Resim 238. Kışlık yiyeceklerin hazırlanmasında dibek.....	433
Resim 239. Teve Köyü’nde (Ankara) bir kadının el değirmeni kullanması .....	433
Resim 240. Çatalhöyük (Çumra-Konya), Tapınak II kil heykelcik .....	438
Resim 241. Çatalhöyük (Çumra-Konya), “İkinci Akbaba Tapınağı” .....	439
Resim 242. 1900’de Amerika’nın güneybatısında Taos yerli köyü.....	440

Resim 243. Sudan'daki Mesakin Nuba avlusunun içindeki bir evin duvarlarındaki sembolizm.....	441
Resim 244. Konya'nın yüksek rakımlı köylerinde yürütülen etnoarkeolojik çalışmalar .....	442
Resim 245. 1960'larda kazı yapılan bir binadaki erkek geyik duvar resmi.....	444
Resim 246. Çatalhöyük'teki (Çumra- Konya) deneysel ev .....	446
Resim 247. Neolitik Çağ'da bahar taşkınları sırasında Çatalhöyük yerleşmesinin rekonstrüksiyonu .....	447
Resim 248. Çatalhöyük'teki (Çumra-Konya) leopar çiftleri.....	448
Resim 249. Bina 42'de bir gömütte bulunan delinmiş leopar pençesi.....	449
Resim 250. Çatalhöyük (Çumra-Konya), Tapınak VII.8'in kuzey duvarı.....	450
Resim 251. Çatalhöyük (Çumra-Konya), değişik türlerde hasır, sepet örgüleri...	451
Resim 252. Tapınak VI.1'de bulunan sıradışı bir mezar .....	452
Resim 253. Çatalhöyük (Çumra-Konya) duvar resminin renkli kopyaları .....	453
Resim 254. Çatalhöyük (Çumra- Konya) duvar resimlerine ait benzer unsurlar içeren günümüz Anadolu kilimi .....	453
Resim 255. Tipik bir Çatalhöyük (Çumra- Konya) evinin çizimi .....	456
Resim 256. Bina 2 güney duvarındaki fırının yanında kil toplar.....	458
Resim 257. Çatalhöyük'te (Çumra-Konya) ele geçirilen obsidyen aletler .....	459
Resim 258. Tapınak VII.14'ün kuzey ve doğu duvarındaki bir resim.....	460
Resim 259. Çatalhöyük'te (Çumra-Konya) bir andezit sürtme taş bloğu.....	462
Resim 260. Çatalhöyük'te (Çumra-Konya) boya yapmak için kırmızı pigmentin ezilmesinde kullanılan şist palet.....	462
Resim 261. Bina 42'deki bu mezarda elinde alçılı kafatası tutan bir iskelet .....	465
Resim 262. Yapı 1'deki kuzeybatı sekisinin yanındaki duvarda bulunan geometrik resmin katmanları.....	466
Resim 263. Çatalhöyük'ün (Çumra-Konya) rekonstrüksiyonu .....	467
Resim 264. Gordion (Yassihöyük).....	469
Resim 265. Yassihöyük Köyü'nden bir görünüm.....	470
Resim 266. Yassihöyük Köyü'nü Ankara'ya bağlayan yol.....	471
Resim 267. Köy evlerinin bahçelerinde bulunan ambar, ahır, kümes .....	472
Resim 268. Yassihöyük Köyü.....	473

Resim 269. Yerel ustalar tarafından inşa edilecek kerpiç evlerin kerpiçlerinin dökülmesi.....	473
Resim 270. Köy evleri bahçelerinde meyve ağaçları.....	474
Resim 271. Yassihöyük, köy çeşmesi.....	475
Resim 272. Yassihöyük kadınları yün işlerken.....	475
Resim 273. Yassihöyük köyünde tarlaların sulanması .....	477
Resim 274. Yassihöyük'te tarlaların sürülmesi .....	477
Resim 275. Buğday sapları ve düven.....	478
Resim 276. Yassihöyük'te hasattan sonra buğdayların çuvallara doldurulması...	478
Resim 277. İçinde küçük sapların bulunduğu buğday yığınları.....	479
Resim 278. Yassihöyük'te hasadın ardından bulgur yapımı.....	479
Resim 279. Küçükbaş hayvanların sağılma işlemi .....	480
Resim 280. Kültürlenme süreci.....	480
Resim 281. Yassihöyük Köyü'nde bir çoban ve sürüsü .....	481
Resim 282. Yassihöyük Köyü'nün yakınındaki Gençali Köyü .....	482
Resim 283. Yassihöyük Köyü'nün yakın çevresinden bir ağıl.....	483
Resim 284. Akdeniz Bölgesi fiziki haritası .....	485
Resim 285. Antik Çağ'da Güney Anadolu bölgesini gösterir harita .....	488
Resim 286. Toroslar'da Bolkar Dağları'nda bir ev.....	490
Resim 287. Lykia Bölgesi'nde taştan yapılmış bir çiftlik evi.....	490
Resim 288. Beypınarı Yaylası'nda göçer kıl çadırı .....	492
Resim 289. Antalya Yörükleri'nin göç yolları.....	493
Resim 290. Yörük göçebelerin keçe üretimi.....	493
Resim 291. Toroslar'da yarı-yerleşik topluluklar .....	495
Resim 292. Baharda Beypınarı Yaylası .....	496
Resim 293. Mersin Yöresi'nde bazı yaylacı toplulukların yazlık ve kışlık yerleşimleri.....	497
Resim 294. Toroslar'da bir yayla evinin planı.....	499
Resim 295. Katran ağaçları (Sedir ağacı- Cedrus libani).....	501
Resim 296. Katran ağaçlarından (Sedir ağacı- Cedrus libani) alınmış parçalar ...	502
Resim 297. Katran ocağının üstünün kapatılmasından sonra yakılması.....	503
Resim 298. Yök hayvanlarından devenin açık yaralarına katranın uygulanışı.....	504

Resim 299. Güneydoğu Anadolu Bölgesi fiziki haritası.....	507
Resim 300. Hasan Kılıç evi.....	510
Resim 301. Harran'ın geleneksel arı kovanı biçimli evleri.....	511
Resim 302. Karkamış baraj alanı .....	513
Resim 303. İkizce Köyü'nün havadan görünüşü .....	513
Resim 304. Yağmuralan Köyü'nde iki katlı bir ev .....	514
Resim 305. Bilal Erdem evi, avlu cephesi .....	515
Resim 306. Mehmet Kalkan evi, avlunun güneydoğusundaki "barak odası".....	515
Resim 307. Seldek, Yusuf Büyükertaş evi.....	516
Resim 308. Aşağı Kuyucak Köyü durum planından bir kesit.....	517
Resim 309. Yonga yapımı sırasında bedenin durumu .....	518
Resim 310. Onarılacak dövenin altı ve altından detay.....	519
Resim 311. Antik Çağ'da Küçük Asya'nın batı bölgeleri .....	523
Resim 312. Batı Anadolu Bölgesi fiziki haritası.....	525
Resim 313. Marmaris ve Milas yörelerinden zeytin ve üzüm işlikleri .....	529
Resim 315. İbrahimağa Köyü, Kula (Manisa) .....	531
Resim 316. Taş, kerpiç ve ahşap yapı malzemesinin birlikte kullanıldığı evin duvarından ayrıntı, Değirmendere (Kolophon-Menderes).....	532
Resim 317. İbrahimağa Köyü'nde taş malzemenin ağırlıklı olarak kullanıldığı bir ev kompleksi, Kula (Manisa).....	533
Resim 318. Kula kırsalında bir bağ evi, Manisa. ....	534
Resim 319. Sardis yöresinde geleneksel çömlek üretimi yapan yerleşimler .....	535
Resim 320. Gökeyüp Kasabası'nın doğudan görünümü.....	536
Resim 321. 1972-1977 yılları arasında Gökeyüp Köyü'nden Demirköprü Barajı'nın görünümü .....	538
Resim 321. 2008 yılında, Gökeyüp Kasabası'ndan Demirköprü Barajı'nın görünümü. ....	539
Resim 322. Çömlek kalıbı, Çömlekçi Yıkığı Mevkii, Gökeyüp.....	541
Resim 323. Fatma Özer, çömlek hamurundan bir parçayı alarak kalıp üzerine koymaya hazırlıyor.....	541
Resim 324. Gökeyüp çömleklerinde kullanılan toprağın kimyasal analizi.....	542
Resim 325. Evlerin önüne getirilen sakızlı toprak.....	543

Resim 326. Sakızlı toprak .....	544
Resim 327. Mengelenin tokmakla dövülmüş hali .....	544
Resim 328. Mengelenin tokmakla inceltildikten sonra, tel bir elekten elenip çuvallara doldurulması.....	544
Resim 329. Mengele ve sakızlı toprağın karıştırılıp yoğrulmuş hali .....	545
Resim 330. Çömlek döneği .....	545
Resim 331. Çömlek kalıpları.....	545
Resim 332. İşaretli kalıplar .....	545
Resim 333. Taban koyma ve kıyı yuvarlama işlemi .....	546
Resim 334. Bant usulü şekillendirme .....	546
Resim 335. Çömleğin kılıçla şekillendirmesi .....	546
Resim 336. Su dolu kaptaki, kılıç ve el çaputu .....	546
Resim 337. Kalıp üzerinde kurmaya bırakılmış kayık tabak .....	547
Resim 338. Kalıp üzerinde kurumaya bırakılmış kase .....	547
Resim 339. Karınlama ve kulplama işlemi biten sırlanmamış çömlekler.....	548
Resim 340. Karınlama ve kulplama işleminden sonra sırlanmış çömlekler ve pişirmede kullanılan çengel.....	548
Resim 341. Çömlek pişirmede kullanılacak istiflenmiş odunlar .....	550
Resim 342. Çömleklerin açık alanda pişirilmesi .....	550
Resim 343. Gökeyüp Kasabası'nın kuzeyinde yok olan bitki örtüsü .....	551
Resim 344. Fatma Özer evi, bodrum kattaki çömlek işliği.....	551
Resim 345. Ayran testisi .....	552
Resim 346. Su testisi.....	552
Resim 347. Emzikli bardak .....	552
Resim 348. Çocuk bardağı .....	552
Resim 349. Aş testisi.....	552
Resim 350. Süt bakracı .....	552
Resim 351. Kavurma güveci.....	553
Resim 352. Dört kulplu güveç .....	553
Resim 353. Bayındır Çanağı .....	553
Resim 354. Sayı .....	553
Resim 355. Arapbaşı .....	553

Resim 356. Mıkri .....	553
Resim 357. Kâse .....	553
Resim 358. İç içe iki boy kayak tabak (yılık) .....	553
Resim 359. Tava.....	553
Resim 360. Kahve Tavası .....	553
Resim 362. Ekmek sacı .....	554
Resim 363. Sabunluk .....	554
Resim 364. Süzgeç yapımı.....	554
Resim 365. Kestane kavurma tepsisi .....	554
Resim 365. Dekoratif kap .....	554
Resim 366. Dekoratif kap .....	554
Resim 367. Vazo .....	554
Resim 368. Vazo .....	554
Resim 369. Gökeyüp'te çömleklerin kıl çuvallar içinde nakledildiği yıllar .....	556
Resim 370. İbrahimağa Köyü, Yüksel Yardımcı'nın evinin mutfak tereğindeki Gökeyüp çömleği .....	558
Resim 371. İbrahimağa Köyü'nde Gökeyüp çömleği.....	558
Resim 372. Kula-İzmir karayolu kenarında bir dinlenme tesisinde satışa sunulan Gökeyüp çömlekleri .....	561